

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
(повна назва інституту або факультету, для студентів якого викладається навчальна дисципліна)

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій
(повна назва кафедри викладання навчальної дисципліни)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

іноземної філології та соціальних комунікацій

_____ Медвідь О.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

“ _____ ” _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Групова динаміка та соціометрія в трудовому колективі

(назва навчальної дисципліни)

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____ бакалавр
(бакалавр, спеціаліст, магістр)

Напрямок підготовки 053 «Психологія»
(шифр та назва напрямку підготовки (із зазначенням за необхідності фахового спрямування) або шифр та назва спеціальності)

Форма навчання _____ денна
(денна, вечірня)

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

обов'язкова
(обов'язкова, за вибором ВНЗ, за вибором студента)

Семестр викладання	Загальний обсяг, годин/кредит.	Аудиторні заняття, годин				Самостійна робота студента, годин				Форма контролю ісп. (д/зал.)
		Всього	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	Всього	тому числі			
ІРС під керівн. викладача	Інд. завданн я. вид / обсяг						Самостій не опрацювання матеріалу			
4	150/5	48	24	24	-	102	-	-	-	ПМК

Розробник: _____ ст. викладач Павленко В.П.
(вказати авторів, їх наукові ступені та посади)

Затверджено на засіданні кафедри, протокол № _____ від «_____» _____ 2017 р.

Суми – 2017 р.

Програма вивчення курсу «Групова динаміка та соціометрія в трудовому колективі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напряму «Психологія»

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Групова динаміка та соціометрія в трудовому колективі» є сутність, механізми та еволюція механізмів внутрішньо-групової взаємодії, а також соціометричні методи їх вивчення та способи долання конфліктів, гармонізації відносин та розвитку трудового колективу.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Групова динаміка та соціометрія в трудовому колективі» належить до циклу передбачених для даної спеціальності психологічних і соціальних дисциплін, зокрема – «Соціальної психології» та «Конфліктології», знання яких вона застосовує і розвиває, розглядаючи особливості формування трудових колективів та соціально-психологічного клімату в них; крім того, вона залучає матеріали досліджень групової поведінки із «Політології», «Соціології» та «Історії», методів управління та створення корпоративної культури в рамках «Менеджменту» та «Культурології», а також осмислення цих методів і досліджень у «Філософії».

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі навчального плану: навчальна дисципліна базується на знаннях і вміннях, отриманих студентами в процесі вивчення блоку психологічних і гуманітарних дисциплін та дисциплін професійно-практичної підготовки, зокрема: «Вступ до спеціальності», «Загальна психологія», «Історія психології», «Соціальна психологія», «Соціологія», «Політологія», а також інших дисциплін професійної та практичної підготовки.

МЕТА

1.1. Мета і завдання викладання дисципліни

Метою викладання дисципліни є підвищення компетентності студентів у науці та мистецтві організації та згуртування трудових колективів, процесів управління та лідерства в них, у досягненні взаєморозуміння та гармонізації внутрішньо-групових відносин, методів аналізу структури та розвитку цих відносин, налагодження координації та співробітництва між членами трудового колективу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- надати базові знання про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку трудового колективу та взаємовідносин формального управління та неформального лідерства, про розвиток цієї навчальної та наукової дисципліни у світі та в Україні;
- надати базові знання про методи соціометричного аналізу та регулювання внутрішньо-групових відносин методами управління, виховання та лідерства;
- сформувані у студентів первинні практичні навички щодо застосування одержаних теоретичних знань для аналізу основних процесів у трудовому колективі у конкретних виробничих ситуаціях, а також урахування цього в ході професійної діяльності, зокрема – у взаємодії із об'єктами роботи практичних психологів.

1.3. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні отримати знання:

- базових понять (етапи становлення та типи малих груп, види трудових колективів, етапи та напрямки групової динаміки, соціометричний аналіз);
- концептуальних засад організаційної поведінки та врахування індивідуальних особливостей у системі організаційної поведінки; принципів розподілу праці з урахуванням індивідуальних та групових реакцій на структурні зміни;
- етапів становлення, тенденцій та проблем розвитку теорії групової динаміки у світі та в Україні, змісту її основних теорій та концепцій;

- методів управління груповими процесами, зокрема управління внутрішньо-груповими комунікаціями, конфліктами та стресами, а також досягнення групової згуртованості та спрацьованості;
- методів аналізу стану порозуміння та взаємодії членів трудового колективу, формування внутрішньо-групової структури та способів впливу на розподіл ролей у групі;
- видів соціального конфлікту та стадій його розвитку, стратегій поведінки та шляхів подолання конфлікту між різними соціальними групами, а також між ними та державними установами;
- психологічних особливостей ділового та неформального спілкування;

в м і н н я:

- застосовувати одержані знання для проведення наукового аналізу стану й напрямів розвитку групової динаміки у конкретному трудовому колективі;
- проводити соціологічні та психологічні дослідження процесів групової динаміки, виявляти основні тенденції їх розвитку та прогнозувати можливі їх наслідки;
- аналізувати отримані результати та розробляти рекомендації для прийняття управлінських та психологічно-виховних рішень, а також розроблення ефективних стратегій розвитку організації та формування політики оптимальної мобілізації людських ресурсів;
- уміти працювати в групі та налагоджувати скоординовану роботу в ній, реалізувати заходи, пов'язані із організацією інформаційного та емоційного обміну з метою досягнення порозуміння всередині групи;
- виявляти об'єктивні причини й суб'єктивні умови виникнення міжособистісних та організаційних конфліктів, а також планувати найефективніші методи їх вирішення та знаходити прийнятні компроміси;
- оцінювати психологічну сумісність та знаходити найкращі для трудової ефективності варіанти міжособистісної взаємодії, а також надавати керівництву рекомендації по підбору та розстановці кадрів і по методам досягнення їх згуртованості та спрацьованості
- працювати в багатопрофільній команді, застосовуючи навички ефективного міжособистісного та групового спілкування, лідерства та управління.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля.

ПРОГРАМА

Тема 1. Історія вивчення групової динаміки.

Експериментальний метод та групова динаміка в теорії поля Курта Левіна. Напруженість потреб та намірів у динамічній системі групової діяльності. Інтер-психологічні проблеми, структура мети та вплив фрустрації на людську діяльність.

Концепції послідовників К. Левіна - Д. Креча, Р. Кратчфілда та Н. Лівсона: конфлікт як наслідок фрустрації бажань накладеними суспільством обмеженнями та заборонами, групова динаміка як механізм досягнення збалансованості між потребами індивіда та функціями групи, а також інтерналізація індивідом групових обмежень і перехід зовнішнього конфлікту на внутрішньо-особистісний рівень, рівень мотиваційних конфліктів із можливим скороминущим та стійким ефектом.

Соціометричний підхід Я.Л. Морено. «Доктрина людських відносин» та потреба в приналежності до групи, за Е. Мейо. Групова ідентифікація в теорії соціальної ідентичності Г. Теджфела та Дж. Тернера.

Інтеракціоністська концепція: група як рухливе сполучення індивідуальної активності, взаємовпливу символічних значень та особистого ставлення до перших двох. Модель групової поведінки Дж. Хоманса: взаємовплив індивідуальних дій, емоційного ставлення, скоординованої поведінки та групових норм.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10]

Тема 2. Концепції та моделі розвитку малої групи.

Ефект фасилітації за Н. Тріплетом та Ф. Олпортом. Групоутворення в організації: причини, цілі, об'єкти, суб'єкти. Класифікація груп, їхні характеристики та завдання. Групове членство: сумісність, однорідність, погодженість, розмір групи.

Чинники «привабливості групи» за Л. Фестінгером, Г. Карлсоном та Т. Ньюкомом. Спонукальні властивості групи: привабливість, подібність цінностей та установок членів групи; відповідність групових цілей потребам членів групи; чіткість визначення цілей та успіх групи в їх досягненні; задоволеність груповою діяльністю; характер керівництва і прийняття рішень; соціально-психологічний клімат групи (групова атмосфера); структурні властивості (статусно-рольові характеристики) групи; особливості розвитку комунікативних мереж; кількісні показники групи.

Емоційна та ділова сфера життєдіяльності у двовимірній моделі розвитку групи за Б. Такменом. Стадії розвитку групи за М. Вудкоком і Д. Френсісом: притирання, ближній бій, експериментування, ефективність і зрілість. Р. Бейлс: діловий та емоційний аспекти групи, функціональна спеціалізація її учасників та диференціація їх позицій, а також інтеграція групи на протигагу диференціації ролей у ній.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 19, 26, 28]

Тема 3. Група як система. Групова ідентичність.

Етапи формування групи: роз'єднаність, згуртованість, спрацьованість. Експерименти І. Альтмена та Д. Тейлора: психологічна сумісність та міжперсональні межі (захист особистого простору, територіальна поведінка в групі). Теорія діяльнісного опосередкування міжособистісних стосунків у групі та «ціннісно-орієнтаційна єдність» за А. В. Петровським. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.

Операціональні цілі групи (побудова системи комунікацій) та символічні цілі (побудова системи норм та цінностей), за А. Бавеласом.

Інтегральні психологічні характеристики: громадська думка, психологічний клімат, групові інтереси, групові норми та цінності, групова ідеологія.

Емерджентні властивості групи: соціально-демографічна композиція, структура та рольовий баланс, соціальний контроль, групова динаміка, групова ідентичність.

Групова суб'єктність та групова ідентичність. Різномірність групи як прояв неоднорідності міжгрупових ідентичностей. Когнітивний, емоційний та поведінковий рівень групуової ідентичності. Інгруповий фаворитизм. Аутгрупова ворожість як спосіб консолідації групи. Етноцентризм, груповий нарцисизм та культивуація «образу ворога» як негативні прояви ідентичності групи.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10]

Тема 4. Класифікація малих груп.

Формальні та неформальні групи, принципові відмінності їх поведінки. Великі й малі групи та їх диференціюючі ознаки. Групи членства і референтні групи (та «передбачаюча соціалізація» в них).

Типи природних груп за специфікою взаємостосунків, за М. Аргайлом: сім'я, підлітково-юнацькі групи, робочі групи, комітети або групи з вирішення проблем, тренінгові або терапевтичні групи.

Типи малих груп за рівнем розвитку згуртованості: асоціація, дифузна група, корпорація та колектив. Особливості групових цінностей та структури.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26]

Тема 5. Групоутворення у трудовому колективі.

Міжгрупові взаємодії у процесі розвитку трудового колективу. Фази групового розвитку. Допомога групі в її русі до більшої ефективності. Базові приклади групової взаємодії. Групова згуртованість та розпад груп. Групове мислення та феномен групового ризику.

Ідіосинкразійний кредит лідера за Е. Холландером, нормативний вплив меншості як стимул зростання пізнавальної активності членів групи, внутрішньо-груповий конфлікт, ефекти поляризації та зсуву до ризику. Психологічна сумісність.

Теорія групової синтальності та синергії Р. Кеттелла. Психологічний клімат у трудовому колективі. Методи оцінки психологічного клімату та рівня сформованості колективу. Кадровий аудит та консалтинг, профілювання посад, профорієнтація, рекрутинг, кар'єрний та лайф-коучинг, «тім-білдінг» та інші форми тренінгової та консультативної роботи по розвитку «людського капіталу».

Оцінка мотивації та трудового настрою колективу. Методика «Карта інтересів» Є. О. Клімова. Методика вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір. Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі Е. Шейна. Тест Дж.Холланда на визначення професійної спрямованості та професійного типу особистості.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26]

Тема 6. Структура взаємостосунків у малих групах.

Соціальний статус, цінності, норми, санкції. Групові цінності, збіг особистих та групових цінностей. Соціальні та групові ролі: соціологічний структуралізм та психологічний інтеракціонізм. Групові ролі ділового лідера, емоційного лідера, ситуаційного лідера, активіста, аутсайдера. Статусно-рольові очікування та поведінка. Рольова поведінка членів груп у процесі прийняття групових рішень.

Становлення формальних та неформальних ролей у групах. Неформальні ролі (або «непродуктивна ігрова поведінка», за Ємельяновим Ю.М.): «душа компанії», «цап-відбувайло», «домашній клоун», «добродійний мораліст», «критик», «нещасливець, що

потребує допомоги», «велика шишка» тощо. Рольові конфлікти, їх вплив на групову взаємодію та продуктивність спільної діяльності. Теорія статусних очікувань (Дж. Бергер, М. Зельдич). «Соціальна драматургія» І. Хофмана.

Групові ролі в трудовому колективі: модератор дискусій та координатор дій, генератор ідей, ентузіаст-натхненник, контролер-аналітик, комунікатор-посередник, шукач зовнішніх вигод, ретельний виконавець, неамбітний роботяга, шліфувальник результатів. Ролі за К. Рудестамом, пов'язані з рішенням завдань (ініціатор, натхненник, розробник, гармонізатор, координатор, примиритель) та наданням підтримки (контролер, диспетчер, оцінювач, нормувальник, погонич, ведений).

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26, 43]

Тема 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму.

Проблема прийняття групового рішення: переваги і недоліки, вплив феноменів «зсуву до ризику», групової нормалізації та поляризації, «group-think» (групового мислення, групового духу). Експеримент Дж. Стоунер. Типи розв'язання групових завдань і необхідні ключові навички за М. Вудкоком та Д. Френсісом. Методи прийняття групових рішень: «брейнстормінг» А. Осборна та метод синектики У.Гордона.

Соціальний вплив у групі за М. Дойчем і Г. Джерардом: нормативний (тиск більшості) та інформаційний (тиск меншості). Експерименти М. Шерифа, С. Аша, С. Мілграма, С.Московічі. Теорія соціального поштовху Б. Латане.

Групова згуртованість. Міжособистісна сумісність. Рівень референтності та конформізму в групі. «Ми-свідомість» та груповий контроль. Лідерство та девіантність у групі.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 18, 19, 20]

Тема 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи.

Динамічні процеси в групах та методи їх вивчення (інтеракційний аналіз, методика вивчення згуртованості колективу). Тести А. Фідлера, В. Шпалінського. Методика оцінки мікроклімату В. М. Завьялова, визначення індексу групової згуртованості К. Сішора та цінніно-орієнтаційної єдності групи (ЦОЄ) В. С. Івашкіна та В. В. Онуфрієва.

Кількісні та якісні методи. Методи оцінки «зовнішніх» показників соціально-психологічного клімату (спостереження та експеримент). Методи оцінки «внутрішніх» показників клімату (інтерв'ю, анкетування, фокус-група, соціометрія, референтометрія, методики виявлення ступеня конфліктності в колективі та методики визначення рівня ситуативної й особистісної тривожності).

Методи опосередкованого, через статистичні показники, отримання інформації про соціально-психологічний клімат (експертна оцінка клімату; аналіз документів про плинність кадрів, частоту конфліктів, кількість порушень дисципліни співробітниками; виявлення мотивації співробітників та їх ставлення до праці через аналіз змісту та якості продуктів їх діяльності).

Література [1, 2, 18, 19, 20, 21, 22, 36, 37]

Тема 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання.

Бар'єри комунікації та інші психологічні бар'єри в міжособистісній та груповій взаємодії. Поняття фрустрації та конфлікту. Причини та види конфліктів. Структура конфлікту.

Схеми розвитку конфлікту за К. Левінім. Конструктивна та деструктивна поведінка опонентів у конфлікті та чинники, що впливають на неї. Методи контролю та керування емоціями під час конфлікту.

Закономірність динаміки конфлікту. Картографічний метод аналізу конфлікту. Критика як чинник стабілізації нормативної поведінки в процесі конфлікту. Техніка управління конфліктом та методи його вирішення.

Стрес та його компоненти. Концепція стресів, вплив стресів на виконання роботи і здоров'я. Чинники та джерела стресів. Когнітивні, емоційні та поведінкові копінг-стратегії.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 24, 25, 26, 32, 33]

Тема 10. Лідерство та управління в трудовому колективі.

Поняття лідерства. Теорії лідерства. Типи та стилі лідерства. Покарання та заохочення лідерства. Використання теорій лідерства під час відбору персоналу та в тренінгу.

Континуум стилів керування Р. Лайкерта (експлуататорсько-авторитарний; прихильно-авторитарний; консультативно-демократичний; партисипативно-демократичний), сітка (ГРІД) стилів керування Р. Блейка та Дж. Моутона (зовнішнє благополуччя, збіднене управління, авторитарно-ділове, збалансоване управління, групове управління); теорія «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара (вказівки, продаж, участь, делегування).

Типи соціальної влади за Д. Френчем і Б. Равеном: влада винагороди, примусу, легітимна, експертна та референтна. Керівництво як системний феномен, що регулює імовірнісний характер зв'язку між найважливішими його змінними (ситуаційна модель керування Ф. Фідлера). Керівництво як реалізація обміну в системі взаємодії «керівник – група (підлеглий)» (моделі Д. Грена, Дж. Хоманса). Керівництво як когнітивний феномен, що є наслідком процесів соціального сприйняття (модель С. Гріна і Т. Мітчелла).

Влада, її засади, форми і тактичні прийоми. Джерела влади в організації. Підлеглисть і зона індиферентності. Модель прийняття управлінських рішень В. Врума і А. Джаго. Опір владному тиску в групах (сугестія та контрсугестія, створення коаліцій). Методи корекції поведінки в системі «керівник-підлеглий» у світлі нової філософії менеджменту.

Організаційна політика, її види, зв'язок із владою. Управлінські перспективи влади і впливу. Засоби психологічного впливу на поведінку підлеглих. Емпауермент: делегування повноважень як метод формування потрібних зразків поведінки. Контроль та поведінка.

Література [3, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 24, 25, 26, 30, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47]

Тема 11. Управління комунікаціями в організації та групі.

Комунікативний потенціал групи, його структура та розвиток. Централізована та децентралізована комунікативна мережа. Способи комунікації в групі за А. Бавеласом: «коло», «змія», «штурвал», «ігрек», «павутина».

Модель процесу комунікації. Функції міжособової комунікації в групах (когнітивна – пізнання, перцептивна – сприйняття, інтерактивна – взаємодія). Вербальна та невербальна комунікаційна поведінка. Підвищення особистої об'єктивності в контактах.

Комунікативні бар'єри. Ефективні засоби комунікації та їх вплив на групову поведінку. Транзакційний аналіз міжособової комунікації. Види психологічної техніки спілкування. Формальна та неформальна комунікація. Організаційні чутки та напрями їх використання.

Види спілкування: формальний контакт масок, примітивне (прагматичне) спілкування, формально-рольове (статусне) спілкування, ділове (неособистісне) спілкування, міжособистісне (дружнє) спілкування, маніпулятивне спілкування, світське спілкування.

Комунікативні вміння менеджера: формування та вдосконалення.

Література [1, 2, 3, 24, 25, 38, 39]

Тема 12. Управління груповим та організаційним розвитком.

Поняття організаційного розвитку. Життєвий цикл організації. Концепція організаційного розвитку. Поняття організаційних змін. Джерела, цілі, напрями, принципи розвитку організації. Принципи та моделі організаційного розвитку.

Проблеми організаційного розвитку. Проблеми управління змінами. Процес організаційних змін. Принципи та методи управління змінами. Чинники успіху при управлінні змінами. Аналіз стейкхолдерів. Модель процесу управління організаційними змінами Л. Грейнера (тиск і спонукання, посередництво і переорієнтація уваги, діагностика та усвідомлення, знаходження нового рішення, експеримент і виявлення наслідків, підкріплення і згода).

Поняття протидії (опору) змінам з боку персоналу. Аналіз готовності до змін. Причини опору (протидії). Принципи та методи подолання протидії змінам. Оцінювання потенційного опору та його мінімізація.

Література [4, 5, 6, 7, 24, 25]

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ КУРСУ

Т е м а	Загальний обсяг, годин	Лекції, годин	Практичні (семінар.) заняття, годин	Лабораторні роботи, годин	Самостійне опрацювання матеріалу (у тому числі ІРС), годин	Індивід. завдання, годин
Тема 1. Історія вивчення групової динаміки	10	2	2		8	
Тема 2. Концепції та моделі розвитку малої групи	10	2	2		8	
Тема 3. Група як система. Групова ідентичність	10	2	2		8	
Тема 4. Класифікація малих груп	10	2	2		8	
Тема 5. Групоутворення у трудовому колективі	10	2	2		8	
Тема 6. Структура взаємостосунків у малих групах	10	2	2		8	
Тема 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму	10	2	2		8	
Тема 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи	20	4	4		10	
Тема 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання	20	4	4		10	
Тема 10. Лідерство та управління в трудовому колективі	20	4	4		10	
Тема 11. Управління комунікаціями в організації та групі	10	2	2		8	
Тема 12. Управління груповим та організаційним розвитком	10	2	2		8	
Всього по модульному циклу	150	24	24		102	

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Тема 1. Історія вивчення групової динаміки

1. Теорія поля Курта Левіна.
2. Групово динаміка як механізм досягнення збалансованості між потребами індивіда та функціями групи.
3. Соціометричний підхід Я.Л. Морено.
4. Потреба в приналежності до групи (за Е. Мейо) та теорія соціальної ідентичності Г. Теджфела та Дж. Тернера.
5. Взаємовплив символічних значень в інтеракціоністській концепції та модель групової поведінки Дж. Хоманса.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10]

Тема 2. Концепції та моделі розвитку малої групи

1. Ефект фасилітації за Н. Тріплетом та Ф. Олпортом.
2. Чинники «привабливості групи» за Л. Фестінгером, Г. Карлсоном та Т. Ньюкомом.
3. Двовимірна модель розвитку групи за Б. Такменом.
4. Стадії розвитку групи за М. Вудкоком і Д. Френсісом.
5. Діловий та емоційний аспекти групи за Р. Бейлсом.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 19, 26, 28]

Тема 3. Група як система. Групово ідентичність

1. Етапи формування групи: роз'єднаність, згуртованість, спрацьованість. Експерименти І. Альтмена та Д. Тейлора.
2. Інтегральні та емерджентні властивості групи. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.
3. «Ціннісно-орієнтаційна єдність» за А. В. Петровським. Операціональні та символічні цілі групи за А. Бавеласом.
4. Групово ідентичність: когнітивний, емоційний та поведінковий рівень.
5. Інгруповий фаворитизм та аутгрупово ворожість як спосіб консолідації групи. Етноцентризм, груповий нарцисизм та культивування «образу ворога» як негативні прояви ідентичності групи.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10]

Тема 4. Класифікація малих груп

1. Формальні та неформальні групи, принципові відмінності їх поведінки.
2. Великі й малі групи та їх диференціюючі ознаки.
3. Групи членства і референтні групи (та «передбачаюча соціалізація» в них).
4. Типи природних груп за специфікою взаємостосунків (за М. Аргайлом).
5. Типи малих груп за рівнем розвитку згуртованості: асоціація, дифузна група, корпорація та колектив.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26]

Тема 5. Групоутворення у трудовому колективі

1. Фази групового розвитку та міжгрупові взаємодії у цьому процесі.
2. Ідіосинкразійний кредит лідера, нормативний вплив меншості, ефекти поляризації та зсуву до ризику.
3. Психологічний клімат і рівень сформованості трудового колективу та методи їх оцінки.
4. Кадровий аудит, профілювання посад, профорієнтація, рекрутинг, коучинг, «тім-білдінг» та інші форми розвитку «людського капіталу».
5. Оцінка мотивації та трудового настрою колективу і визначення професійної спрямованості особистості.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26]

Тема 6. Структура взаєностосунків у малих групах

1. Соціальні та групові ролі: соціологічний структуралізм та психологічний інтеракціонізм.
2. Становлення формальних та неформальних ролей у групах. Статусно-рольові очікування та поведінка.
3. Рольові конфлікти, їх вплив на групову взаємодію та продуктивність спільної діяльності.
4. Теорія статусних очікувань Дж. Бергера і М. Зельдича та «соціальна драматургія» І. Хофмана.
5. Групові ролі в трудовому колективі.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 23, 24, 26, 43]

Тема 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму

1. Проблема прийняття групового рішення. Експеримент Дж. Стоунер.
2. Типи розв'язання групових завдань за М. Вудкоком та Д. Френсісом. Методи прийняття групових рішень.
3. Соціальний вплив у групі за М. Дойчем і Г. Джерардом. Теорія соціального поштовху Б. Латане.
4. Експерименти М. Шерифа, С. Аша, С. Мілграма, С.Московічі.
5. Рівень референтності та конформізму в групі. Лідерство та девіантність у групі.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 18, 19, 20]

Тема 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи

1. Кількісні та якісні методи досліджень.
2. Інтеракційний аналіз групової взаємодії.
3. Спостереження та експеримент.
4. Анкетування: вимоги до складання анкети та інтерпретація результатів.
5. Інтерв'ю та фокус-група.
6. Соціометрія та референтометрія.
7. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
8. Аналіз документів та аналіз змісту і якості продуктів діяльності.
9. Методики оцінки мікроклімату В. М. Завьялова, А. Фідлера, В. Шпалінського.
10. Визначення індексу групової згуртованості К. Сішора та цінніно-орієнтаційної єдності колективу.

Література [1, 2, 18, 19, 20, 21, 22, 36, 37]

Тема 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання

1. Бар'єри комунікації та інші психологічні бар'єри в міжособистісній та груповій взаємодії.
2. Поняття фрустрації та конфлікту.
3. Види та структура конфлікту.
4. Причини виникнення та загострення конфліктів.
5. Конструктивна та деструктивна поведінка у конфлікті.
6. Методи контролю та керування емоціями під час конфлікту.
7. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
8. Картографічний метод аналізу конфлікту.
9. Динаміка конфлікту. Техніка управління конфліктом та методи його вирішення.
10. Чинники та джерела стресів. Когнітивні, емоційні та поведінкові копінг-стратегії.

Література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 24, 25, 26, 32, 33]

Тема 10. Лідерство та управління в трудовому колективі

1. Лідерство, його чинники, функції та ознаки за різними теоріями.
2. Типи та стилі лідерства.
3. Використання теорій лідерства під час відбору персоналу та в тренінгу.
4. Типи соціальної влади за Д. Френчем і Б. Равеном.
5. Концепції функцій та цілей керівництва (Ф. Фідлера, Дж. Хоманса, Т. Мітчелла).
6. Психологічний сенс різних стилів управління (за К. Левіним, Р. Лайкертом, Р. Блейком та Дж. Моутоном, П. Херсі та К. Бланшаром).
7. Модель прийняття управлінських рішень В. Врума і А. Джаго.
8. Методи корекції поведінки в системі «керівник-підлеглий» у світлі нової філософії менеджменту.
9. Організаційна політика, її види та зв'язок із владою.
10. Емпауермент: делегування повноважень як метод формування потрібних зразків поведінки.

Література [3, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 24, 25, 26, 30, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47]

Тема 11. Управління комунікаціями в організації та групі

1. Комунікативний потенціал групи, його структура та розвиток. Способи комунікації в групі.
2. Моделі та функції процесу комунікації. Формальна та неформальна комунікація.
3. Комунікативні бар'єри. Ефективні засоби комунікації та їх вплив на групову поведінку.
4. Транзакційний аналіз міжособової комунікації. Види та техніки спілкування.
5. Комунікативні вміння менеджера. Організаційні чутки та напрями їх використання.

Література [1, 2, 3, 24, 25, 38, 39]

Тема 12. Управління груповим та організаційним розвитком

1. Розвиток формальної, неформальної та напівформальної структури групи.
2. Життєвий цикл організації. Принципи та моделі організаційного розвитку.
3. Проблеми, принципи та методи управління змінами.
4. Аналіз готовності до змін та потенційного опору їм. Аналіз стейкхолдерів.
5. Принципи та методи подолання протидії змінам. Чинники успіху при управлінні змінами.

Література [4, 5, 6, 7, 24, 25, 30]

Питання для самостійної роботи студентів:

1. Концепції групової динаміки Д. Креча, Р. Кратчфілда та Н. Лівсона.
2. «Доктрина людських відносин» Е. Мейо.
3. Групове членство: сумісність, однорідність, погодженість, розмір групи.
4. Інтеграція групи при диференціації ролей у ній.
5. Групова суб'єктність та групова ідентичність.
6. Різноманітність групи як прояв неоднорідності міжгрупових ідентичностей.
7. Особливості групових цінностей та структури.
8. Допомога групі в її русі до більшої ефективності.
9. Базові приклади групової взаємодії.
10. Теорія групової синтальності та синергії Р. Кеттелла.
11. Методика «Карта інтересів» Є. О. Клімова.
12. Методика вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір.
13. Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі Е. Шейна.
14. Тест Дж.Холланда на визначення професійної спрямованості та професійного типу особистості.
15. Соціальний статус, цінності, норми, санкції.
16. Неформальні ролі («непродуктивна ігрова поведінка», за Ємельяновим Ю.М.).
17. Групові ролі в трудовому колективі за К. Рудестамом: рішення завдань та надання підтримки.
18. Методи прийняття групових рішень: «брейнстормінг» А. Осборна та метод синектики У.Гордона.
19. «Ми-свідомість» та груповий контроль.
20. Схеми розвитку конфлікту за К. Левінім.
21. Закономірність динаміки конфлікту.
22. Критика як чинник стабілізації нормативної поведінки в процесі конфлікту.
23. Стрес та його компоненти.
24. Концепція стресів, вплив стресів на виконання роботи і здоров'я.
25. Теорії лідерства.
26. Влада, її засади, форми і тактичні прийоми.
27. Джерела влади в організації.
28. Підлеглість і зона індиферентності.
29. Опір владному тиску в групах.
30. Засоби психологічного впливу на поведінку підлеглих.
31. Централізована та децентралізована комунікативна мережа.
32. Способи комунікації в групі за А. Бавеласом.
33. Підвищення особистої об'єктивності в контактах.
34. Джерела, цілі, напрями, принципи розвитку організації.
35. Модель процесу управління організаційними змінами Л. Грейнера.
36. Причини протидії (опору) змінам з боку персоналу.
37. Мінімізація потенційного опору змінам з боку персоналу.
38. Аналіз готовності персоналу до змін.

Рекомендована література: [3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 24, 25, 26, 30, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47]

11. Методи навчання

Для оцінки й вибору методів навчання слід використовувати низку наявних класифікацій, здійснених на основі різних засад:

- за джерелом знань (виокремлюють словесні, наочні й практичні методи, тому що інших джерел, крім слова, образу й досвіду, не існує);

- за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання (орієнтація на методи підготовки тих, кого навчають, до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; та методи вивчення нового матеріалу; та методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; та методи контролю й оцінки результатів навчання);

- за способом керівництва навчальною діяльністю безпосередні або опосередковані (виокремлюють методи пояснення педагога й різноманітні методи організації самостійної роботи студентів);

- за логікою навчального процесу (опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи);

- за дидактичними цілями виокремлюють методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки.

12. Методи та форми контролю

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю.

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

систематичний поточний контроль знань здійснюється під час семінарських і практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань;

модульний контроль організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями;

оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату;

індивідуальне завдання перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

Контрольні запитання

Модуль-контроль (залік)

1. Теорія поля Курта Левіна.
2. Групова динаміка як механізм досягнення збалансованості між потребами індивіда та функціями групи.
3. Соціометричний підхід Я.Л. Морено.
4. Потреба в приналежності до групи (за Е. Мейо) та теорія соціальної ідентичності Г. Теджфела та Дж. Тернера.
5. Взаємовплив символічних значень в інтеракціоністській концепції та модель групової поведінки Дж. Хоманса.
6. Ефект фасилітації за Н. Тріплетом та Ф. Олпортом.
7. Чинники «привабливості групи» за Л. Фестінгером, Г. Карлсоном та Т. Ньюкомом.
8. Двовимірна модель розвитку групи за Б. Такменом.

9. Стадії розвитку групи за М. Вудкоком і Д. Френсісом.
10. Діловий та емоційний аспекти групи за Р. Бейлсом.
11. Етапи формування групи: роз'єднаність, згуртованість, спрацьованість. Експерименти І. Альтмена та Д. Тейлора.
12. Інтегральні та емерджентні властивості групи. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.
13. «Ціннісно-орієнтаційна єдність» за А. В. Петровським. Операціональні та символічні цілі групи за А. Бавеласом.
14. Групова ідентичність: когнітивний, емоційний та поведінковий рівень.
15. Інгруповий фаворитизм та аутгрупова ворожість як спосіб консолідації групи. Етноцентризм, груповий нарцисизм та культивування «образу ворога» як негативні прояви ідентичності групи.
16. Формальні та неформальні групи, принципові відмінності їх поведінки.
17. Великі й малі групи та їх диференціюючі ознаки.
18. Групи членства і референтні групи (та «передбачаюча соціалізація» в них).
19. Типи природних груп за специфікою взаємостосунків (за М. Аргайлом).
20. Типи малих груп за рівнем розвитку згуртованості: асоціація, дифузна група, корпорація та колектив.
21. Фази групового розвитку та міжгрупові взаємодії у цьому процесі.
22. Ідіосинкразійний кредит лідера, нормативний вплив меншості, ефекти поляризації та зсуву до ризику.
23. Психологічний клімат і рівень сформованості трудового колективу та методи їх оцінки.
24. Кадровий аудит, профілювання посад, профорієнтація, рекрутинг, коучинг, «тім-білдінг» та інші форми розвитку «людського капіталу».
25. Оцінка мотивації та трудового настрою колективу і визначення професійної спрямованості особистості.
26. Соціальні та групові ролі: соціологічний структуралізм та психологічний інтеракціонізм.
27. Становлення формальних та неформальних ролей у групах. Статусно-рольові очікування та поведінка.
28. Рольові конфлікти, їх вплив на групову взаємодію та продуктивність спільної діяльності.
29. Теорія статусних очікувань Дж. Бергера і М. Зельдича та «соціальна драматургія» І. Хофмана.
30. Групові ролі в трудовому колективі.
31. Проблема прийняття групового рішення. Експеримент Дж. Стоунер.
32. Типи розв'язання групових завдань за М. Вудкоком та Д. Френсісом. Методи прийняття групових рішень.
33. Соціальний вплив у групі за М. Дойчем і Г. Джерардом. Теорія соціального поштовху Б. Латане.
34. Експерименти М. Шерифа, С. Аша, С. Мілграма, С.Московічі.
35. Рівень референтності та конформізму в групі. Лідерство та девіантність у групі.
36. Кількісні та якісні методи досліджень.
37. Інтеракційний аналіз групової взаємодії.
38. Спостереження та експеримент.
39. Анкетування: вимоги до складання анкети та інтерпретація результатів.
40. Інтерв'ю та фокус-група.
41. Соціометрія та референтометрія.
42. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
43. Аналіз документів та аналіз змісту і якості продуктів діяльності.
44. Методики оцінки мікроклімату В. М. Завьялова, А. Фідлера, В. Шпалінського.
45. Визначення індексу групової згуртованості К. Сішора та цінніно-орієнтаційної єдності колективу.
46. Бар'єри комунікації та інші психологічні бар'єри в міжособистісній та груповій взаємодії.
47. Поняття фрустрації та конфлікту.
48. Види та структура конфлікту.

49. Причини виникнення та загострення конфліктів.
50. Конструктивна та деструктивна поведінка у конфлікті.
51. Розвиток формальної, неформальної та напівформальної структури групи.
52. Життєвий цикл організації. Принципи та моделі організаційного розвитку.
53. Проблеми, принципи та методи управління змінами.
54. Аналіз готовності до змін та потенційного опору їм. Аналіз стейкхолдерів.
55. Принципи та методи подолання протидії змінам. Чинники успіху при управлінні змінами.
56. Методи контролю та керування емоціями під час конфлікту.
57. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
58. Картографічний метод аналізу конфлікту.
59. Динаміка конфлікту. Техніка управління конфліктом та методи його вирішення.
60. Чинники та джерела стресів. Когнітивні, емоційні та поведінкові копінг-стратегії.
61. Лідерство, його чинники, функції та ознаки за різними теоріями.
62. Типи та стилі лідерства.
63. Використання теорій лідерства під час відбору персоналу та в тренінгу.
64. Типи соціальної влади за Д. Френчем і Б. Равеном.
65. Концепції функцій та цілей керівництва (Ф. Фідлера, Дж. Хоманса, Т. Мітчелла).
66. Психологічний сенс різних стилів управління (за К. Левінім, Р. Лайкертом, Р. Блейком та Дж. Моутоном, П. Херсі та К. Бланшаром).
67. Модель прийняття управлінських рішень В. Врума і А. Джаго.
68. Методи корекції поведінки в системі «керівник-підлеглий» у світлі нової філософії менеджменту.
69. Організаційна політика, її види та зв'язок із владою.
70. Емпауермент: делегування повноважень як метод формування потрібних зразків поведінки.
71. Комунікативний потенціал групи, його структура та розвиток. Способи комунікації в групі.
72. Моделі та функції процесу комунікації. Формальна та неформальна комунікація.
73. Комунікативні бар'єри. Ефективні засоби комунікації та їх вплив на групову поведінку.
74. Транзакційний аналіз міжособової комунікації. Види та техніки спілкування.
75. Комунікативні вміння менеджера. Організаційні чутки та напрями їх використання.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Викладення теоретичного матеріалу з використанням опорного мультимедіа-конспекту; постановка проблемних питань, виконання навчального проекту, застосування міні-дискусії, виконання пошукових і творчих завдань із використанням теоретичного матеріалу; робота малих творчих груп; самостійний пошук необхідної довідкової інформації в різноманітних електронних ресурсах; консультації викладача.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль навчальної роботи студента здійснюються за модульно-рейтинговою системою (регламент додається).

14. Методичне забезпечення

1. Підручники.
2. Методичні розробки із проведення практичних занять.
3. Комплекти завдань для комплексних контрольних робіт.
4. Матеріали лекцій та семінарських занять для мультимедійних презентацій.

5. Методичні рекомендації щодо організації лекційних, семінарських, практичних занять, індивідуально-дослідної роботи, самостійної роботи студентів., виконання курсових робіт, дипломних робіт.

ЛІТЕРАТУРА

№ п/п	Назва навчальної літератури	Вид	Наявність, примірники в
	Нормативна		
1.	Агеев В. С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы [Електронний ресурс] / В. С. Агеев. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1990. – 240 с.	Підручник	[Електронний ресурс]
2.	Робер М.-А. Психология индивида и группы [Текст] / М.-А. Робер, Ф. Тильман; пер.Е.В. Машков, Е.А. Соколова. – М. : Прогресс, 1988. – 256 с.	Навч. посіб.	1
3.	Власова О. І. Соціальна психологія організацій та управління [Текст]: підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. – К. : ЦУЛ, 2010. – 398 с.	Підручник	1
4.	Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія [Текст]: підручник. У 2-х кн. Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2006. – 560 с.	Підручник	3
5.	Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с. – Розділ «Соціальна психологія груп» - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1728092439148/psihologiya/osnovni_pidhodi_napr_yami_vivchenni_maloyi_grupi http://pidruchniki.com/1499052839149/psihologiya/dinamichni_harakteristiki_maloyi_grupi http://pidruchniki.com/1180091239150/psihologiya/kontseptsii_modeli_razvitiya_maloyi_grupi	Навч. посіб.	2
6.	Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія професійної комунікації [Текст]: навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. – 528 с.	Навч. посіб.	2
7.	Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління [Текст]: посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.	Навч. посіб.	3
8.	Кричевский Р. Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе [Електронний ресурс] / Р. Л. Кричевский. — М. : Дело, 1993. — 352 с.	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
9.	Огаренко В. М. Соціологія малих груп [Текст]: підручник / В. М. Огаренко, Ж. Д. Малахова. – К. : ЦУЛ, 2005. – 292 с.	Підручник	3
10.	Огаренко В.М. , Малахова Ж.Д. Соціологія малих груп [Текст]: підручник / В.М. Малахова Ж.Д. Огаренко. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2002. – 292 с.	Підручник	1
11.	Майерс Д. Социальная психология [Текст]: учебник / Д. Майерс. – 5-6 изд., - СПб.: Питер, 2000-2003. – 752 с. – Режим доступу: http://social-work.ru/wp-content/uploads/2010/12/Давид-Майерс-Социальная-психология.pdf	Підручник	3
12.	Аронсон Э. Общественное животное. Введение в социальную психологию. / изд. 7; пер. с англ. - М.: Аспект Пресс, 1998. - 517 с. – Режим доступу: http://pedlib.ru/Books/3/0426/index.shtml?from_page=1	Підручник	[Електронний ресурс]
13.	Іпатов Е. Ф. Соціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / Е. Ф. Іпатов, К. М. Левківський, В. В. Павловський. — К. : ІЗМН, 1997. — 120 с.	Навч. посіб.	1
14.	Москаленко В. В. Соціальна психологія [Текст]: підручник / В. В. Москаленко. – 2-е вид., випр. та доп. – К.: ЦУЛ, 2008. – 688 с. –	Підручник	11

	Гл.22 «Соціально-психологічні дослідження динаміки малих груп»		
15.	Поліщук В. М. Соціальна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) [Текст]: навч. посіб. / В. М. Поліщук. — Суми : Університетська книга, 2006. — 217 с.	Навч. посіб.	8
16.	Татенко В. О. Соціальна психологія впливу [Текст] / В. О. Татенко. — К. : Міленіум, 2008. — 216 с.	Навч. посіб.	2
17.	Циба В. Т. Соціальна психологія [Текст] : навч. посіб. / В. Т. Циба, Ю. Ж. Шайгородський. — Полтава : Дивосвіт, 2009. — 336 с.	Навч. посіб.	1
	Додаткова література		
18.	Копець Л. Класичні експерименти в психології [Текст]: навч. посіб. / Л. Копець. — К.: ВД «Києво-Могилянська акад.», 2010. — 283 с. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072019246/psihologiya/klasichni_eksperiment_i_v_psihologiyi	Навч. посіб.	1
19.	Дружинин В. Н. Экспериментальная психология [Текст]: учеб. пос. / В. Н. Дружинин. — 2-е изд., доп. — С-Пб.: Питер, 2000. — 320 с.	Навч. посіб.	1
20.	Метод социометрии. Понятия и процедуры // Биофайл. Научно-информационный журнал. [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://biofile.ru/psy/1659.html	Стаття	[Електронний ресурс]
21.	Технології роботи організаційних психологів / За наук. ред. Л.М. Карамушки. Навчальний посібник / К.: Фірма «ІНКОС», 2005.- 366 с. — Режим доступу: http://psychologiya.org.ua/tehnologii_organizacijnyh_psyhologiv.html	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
22.	Профориентационные тесты // Azps.ru [Электронный ресурс]. — - Режим доступу: http://azps.ru/tests/indexpf.html	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
23.	Блог-стаття Катерини Коламбет (рос.) Стадії формування команд по Брюсу Такмену. — Режим доступу: http://blog.netpeak.ua/stages_of_group_development/ https://uk.wikipedia.org/wiki/Стадії_розвитку_груп_за_Такменом	Стаття	[Електронний ресурс]
24.	Горноста́й П. П. Психологія малих груп: структура, динаміка, ідентичність // Педагогічна і психологічна наука в Україні. — Т. 2. — Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. — К.: Педагог. Думка, 2012. — С. 115-125. — Режим доступу: http://gorn.kiev.ua/publ77.htm	Стаття	[Електронний ресурс]
25.	Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М. Социальная психология малой группы: Учебное пособие для вузов. — М.: Аспект Пресс, 2001. — 318 с. — Режим доступу: http://socioline.ru/book/krichevskij-r-l-dubovskaya-e-m-sotsialnaya-psihologiya-maloy-gruppy	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
26.	Кричевский Р. Л. Механизмы и динамика лидерства // Psyera [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://psyera.ru/4946/mehanizmy-i-dinamika-liderstva	Стаття	[Електронний ресурс]
27.	Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я.Л. Морено. Пер. с нем. / Общ. ред. и предисл. Е.В. Лопухиной и А.Б. Холмогоровой. - М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. — 352 с.— Режим доступу: http://www.psychodrama.ru/books/leytc-g-psihodrama-teoriya-i-praktika-klassicheskaya-psihodrama-yal-moreno-1974#.VoubJNJdP0A	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
28.	Лякішева А.В. Проблема групової згуртованості: аналіз наукових досліджень // Вища школа. Науково-практичне видання. № 5 (107). 2013. — С. 93-103. — Режим доступу: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3998/1/cohesion.pdf	Стаття	[Електронний ресурс]
29.	Марковская И.М. Развитие малой группы // Psyera [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://psyera.ru/3405/razvitie-maloy-gruppy	Стаття	[Електронний ресурс]

30.	Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. Общ. ред. Л. И. Евенко. - М.: Издательство «Дело», 1997. - 704 с. Глава 15. Групповая динамика. – Режим доступа: http://tourlib.net/books_men/meskon15.htm	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
31.	Особенности социального воздействия с позиций интеракционистской концепции // Jayo.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://jayo.ru/psv/osobennosti-socialnogo-vozddejstviya-s-pozicijj-interakcionistskojj-koncepcii/	Стаття	[Електронний ресурс]
32.	Поуст Дж. Мы против них: Групповая динамика политического терроризма // Социальные конфликты: экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения. Вып. 4. Терроризм. М. , 1993. Стр. 29-44. – Режим доступа: http://psyfactor.org/lib/terror9.htm	Стаття	[Електронний ресурс]
33.	Руденский Е.В. Факторы групповой динамики // Psyera [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psyera.ru/5322/factory-gruppovoy-dinamiki	Стаття	[Електронний ресурс]
34.	Социальная психология: Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов / Сост. Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая. - М: Аспект Пресс, 2003. – 475 с. – Раздел «Социальная психология групп». – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/belin/	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]
35.	Столяренко Л.Д., Самыгин С.И. Динамические процессы в группах // Psyera [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psyera.ru/4852/dinamicheskie-processy-v-gruppah	Стаття	[Електронний ресурс]
36.	Социометрия // Национальная энциклопедическая служба [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://voluntary.ru/dictionary/1106/word/sociometrija	Стаття	[Електронний ресурс]
37.	Социометрия // Пси-фактор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psyfactor.org/moreno.htm	Стаття	[Електронний ресурс]
38.	Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы [Текст] / Э. Берн; Общ. ред. М.С. Мацковского. — М. : Прогресс, 1988. — 400 с.	Монографія	1
39.	Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных [Текст] [Электронный ресурс] / Э. Берн; пер.А.И. Федоров. – СПб.: МФИН, 1991. – 425 с. Глава IX. Транзакционный анализ	Монографія	1
40.	Ильин Е. П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. – СПб.: Питер, 2008. – 432 с. Глава 7. Кто такой успешный руководитель? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://fictionbook.ru/author/evgeniyi_pavlovich_ilin/differencialnaya_psihologiya_professiona/read_online.html?page=0	Монографія	[Електронний ресурс]
41.	Принятие управленческих решений // Socioline.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://socioline.ru/_seminar/exams/mans/man_2_q1.php	Стаття	[Електронний ресурс]
42.	Природа лидерства и его основа. Ситуационные теории лидерства // Studopedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://studopedia.org/1-29415.html http://studopedia.org/1-29418.html	Статті	[Електронний ресурс]
43.	Сачкова М.Е. Западноевропейский подход к исследованию феноменов власти // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». 2010, № 5. – Режим доступа: http://psyedu.ru/files/articles/psyedu_ru_2010_5_1966.pdf	Стаття	[Електронний ресурс]
44.	Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера: навч. посіб. / Л. І. Скібіцька. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 192 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа:	Навч. посіб.	[Електронний ресурс]

	http://westudents.com.ua/knigi/311-lderstvo-ta-stil-roboti-menedjera-skbtstva-1.html		
45.	Хомяков В. И. Менеджмент підприємства [Текст]: навч. посіб. / В. И. Хомяков. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Кондор, 2009. – 434 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072016050/menedzhment/menedzhment_pidpriyemstva	Навч. посіб.	3
46.	Эмпауэрмент // Nlp-system.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nlp-system.com/empauerment.php	Стаття	[Електронний ресурс]
47.	Алифанов С. А. Основные направления анализа лидерства // Вопросы психологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://voppsy.ru/issues/1991/913/913090.htm	Стаття	[Електронний ресурс]

Рекомендована література:

1. Forsyth Donelson R. Group dynamics / R. Forsyth Donelson. – Wadsworth Publishing, - 2005. – 500 p.
2. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с. Розд. 14. Влада і лідерство в управлінні. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15780503/menedzhment/vlada_liderstvo_upravlinni#66
3. Ревская Н. Е. Психология менеджмента. Конспект лекций. - СПб.: Альфа, 2001. - 240 с. – Режим доступу: http://bookwu.net/book_revskaya-n.e.-psihologiya-menedzhmenta_1149/
4. Модель процесу комунікації // Studentam.net.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/3427/97/>
5. Моделі комунікації // Studme.com.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/11930124/menedzhment/modeli_kommunikatsii.htm
6. Краснокутська Н. С., Ришкова Я. С. Теорія зацікавлених сторін: основні положення та сфери дослідження / Н. С. Краснокутська, Я. С. Ришкова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2014. - Вип. 1. - С. 96-104. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2014_1_11
7. Майерс Д. Социальная психология [Електронний ресурс] / Д. Майерс. - 7-е изд. - СПб.: Питер, 2002. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/mayers/index.php
8. Хьюстон М. Введение в социальную психологию. Европейский подход: Учебник для студентов вузов / М. Хьюстон, В. Штрёбе; Пер. с англ. под ред. проф. Т. Ю. Базарова; [пер. с англ. Г. Ю. Любимова]. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. - 622 с: ил., табл.

15. Інформаційні ресурси:

- <http://psystudy.ru/>
<http://www.psy.msu.ru/science/vestnik/archive.html>
<http://psychologiya.com.ua/psixologicheskie-sajty.html>
<http://flogiston.ru/articles/social>
<http://www.psyoffice.ru/biblioteka/social/>
<http://www.studmed.ru/psihologicheskie-discipliny/socialnaya-psihologiya/>
<http://psylib.org.ua/books/index.htm>
<http://psylib.myword.ru/index.php?automodule=downloads>
<http://www.effecton.ru/>
<http://www.psihologu.ru/db/uch/>
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/ Index.php
http://real-voice.info/modules/myarticles/topics.php?topic_id=43
<http://www.alleng.ru/edu/psych3.htm>
<http://studentam.net/content/category/1/15/24/>
<http://vuzlib.com/content/category/87/87/94/>
<http://www.read.in.ua/cat/r25/>

<http://psyjournals.ru/front/>
<http://librarium.inf.ua/>
<http://psychoexp.ru/>
<http://www.psycho.ru/library>

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

_____

Світайло Н.Д.

**РЕГЛАМЕНТ
МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ Групова динаміка та соціометрія в трудовому
колективі**

1. **Структура навчальної дисципліни:** загальний обсяг 150 год. (5 кредитів); лекції –24 год.; практичні заняття - 24 год.; ПМК.
2. **Організація навчального процесу:** семестр викладання – 4.
3. **Шкала оцінювання з навчальної дисципліни:** R = 100 балів.
4. **Розподіл рейтингових балів за видами навчальної роботи:**
  - а) робота на аудиторних заняттях: 12 л. × 1 бал = 12 балів; 12 пр. × 1,5 бали = 18 балів;
  - б) виконання підсумкового тесту – 15 балів;
  - в) виконання завдання ПМК (розроблення та виконання навчального проекту, звітування за проектом) – 55 балів.

Умови ліквідації заборгованостей з поточної роботи: перескладання незадовільних оцінок з модульних контролів здійснюється не пізніше двох тижнів наступного модульного циклу, як правило, одноразово; при виконанні всіх запланованих видів навчальної роботи і незадовільній підсумковій оцінці з модульного циклу рейтингові бали студентів нараховуються; при позитивній оцінці за модульний цикл і виконанні всіх запланованих видів навчальної роботи підвищення рейтингового балу шляхом перескладання будь-якої складової навчальної роботи не здійснюється.

5. Підсумкове семестрове оцінювання навчальної роботи студента та умови допуску (недопуску) студента до підсумкового контролю:

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою оцінювання та європейською шкалою оцінювання ECTS відповідно до накопичених рейтингових балів визначається із таких співвідношень:

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
		диференційований залік
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно
1-34	F	

- б. Оцінювання знань студентів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінок
		Оцінка	Пояснення	
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	<i>“Відмінно”</i> – студент детально знає теоретичний матеріал та матеріал самостійної роботи, уміє давати визначення основних понять корпоративного управління, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією з курсу корпоративне управління. Виконав ІНДЗ. На запитання викладача за програмою курсу

				відповідає не вагаючись. Опрацював теми для самостійного вивчення.
82–89	Добре	В	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	“Дуже добре” – студент знає теоретичний матеріал корпоративного управління, виконав самостійну роботу. Виконав ІНДЗ. Вміє самостійно аналізувати матеріал з корпоративного управління та самостійно використовувати його у практичних розрахунках. На запитання відповідає.
75–81		С	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	“Добре” – Все вище вказане виконує не повною мірою, однак знає теорію корпоративного управління. Здатний виконувати засвоєні види діяльності та окремі операції на практиці. Виконує завдання викладача. При відповідях на запитання вагається, але знаходить вірні рішення. Опрацював теми для самостійного вивчення.
67–74	Задовільно	Д	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	”Задовільно” – знає основні теоретичні положення корпоративного управління, при повторенні матеріалу відразу працює якісніше. Відповідає на більшу частину запитань викладача. Опрацював теми для самостійного вивчення.
60–66		Е	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	“Достатньо” – все вище вказане виконує не повною мірою, однак виконав тем для самостійного опрацювання. На більшу частину запитань викладача відповідає.
35–59	Незадовільно	FX	Незадовільно	“Незадовільно (з можливістю повторного складання)” – не виконані вимоги для оцінки “достатньо”, але студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу корпоративне управління (ІНДЗ).
1–34		F	Незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)	“Незадовільно з обов’язковим повторним курсом)” – не виконані вимоги на рівні “достатньо”, не виконані додаткові завдання.

При отриманні підсумкової семестрової оцінки за накопиченими рейтинговими балами поточного контролю “Fх” студент має право на дворазову спробу отримання позитивної оцінки на заході підсумкового семестрового контролю (перше перескладання викладачеві, друге – комісії).

При отриманні підсумкової семестрової оцінки за накопиченими рейтинговими балами поточного контролю “F” студент не допускається до заходу підсумкового семестрового контролю, вважається таким, що має академічну заборгованість з навчальної дисципліни, і представляється деканатом до відрахування (крім випадків продовження деканатом ліквідації академічної заборгованості за наявності документально підтверджених поважних причин неспішності студента).

Провідний викладач
навчальної дисципліни _____ ст. викладач Павленко В.П.
(підпис)

Завідувач кафедри _____ Свігайло Н.Д.
(підпис)

“ _____ ” _____ 2017 р.